

"DEMOKRASİ İÇİN EĞİTİM" KONUSUNDA BİR TOPLANTI

Cavit BİNBAŞIOĞLU*

30 Kasım - 1 Aralık 1989 günleri Ankara'da Türk Eğitim Derneği'nin Ankara Koleji Vakfı Konferansı Salonu'nda bir eğitim toplantısı yapıldı. Toplantının konusu "Demokrasi İçin Eğitim" adını taşıyordu. Toplantı, iki gün boyunca, öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere, günde iki kez yapıldı.

Toplantıda, önce, Türk Eğitim Derneği bilim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Kemal Güçlüol ile Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Rüştü Yüce'nin toplantı konusu ile ilgili konuşmaları yapıldı.

Aşağıda bu toplantıda sunulan bildirilerle ilgili özet bilgi sunulacaktır.

Önce, Türk Demokrasi Vakfı Başkan Vekili Prof. Dr. Ergun Özbudun tarafından "Tarihsel Gelişim İçinde Demokrasi ve Eğitim" konusu ile ilgili bir bildiri sunuldu. Konuşmacı, bildirisinde, demokrasinin halkın, halk tarafından, halk için yönetimi olduğunu belirledikten sonra, demokrasinin siyasal, bir kavram olduğunu, siyasal kültürle ve siyasal değerlerle yaşadığını belirtti. Daha sonra konuşmasını özetle şöyle sürdürdü: Demokrasi, demokratik bir ortamı gerektirir. Otokratik bir ortam içinde demokrasi yaşayamaz. İstikrarlı bir demokrasi, her yereki ilişkilerin demokratik olmasını gerektirir. Bu da demokrasinin, yalnızca devlet düzeyinde değil, halk düzeyinde de olmasını gerektirir. Bu böyle olunca, demokrasi için eğitim önem kazanır. Bunu sağlamada ailenin, okulun, radyonun, televizyonun ve basının rolü tartışılmaz. Bu nasıl yapılır? Bunun tekniği, benim alanım dışındadır Bunu eğitimciler bilir.

* Eğitimci, yazar.

Konuşmacı, daha sonra, demokratik değerlerin şunlar olabileceğini belirtti:

- a. Eşitlik,
- b. Katılımcılık,
- c. Uzlaşmacılık,
- d. İnsanı bir değer olarak algılamak, insana ve onun haklarına saygı,
- e. Hoşgörü,
- f. Gerçeğe, düşünme ve tartışma yoluyla ulaşma inancı vb.

Konuşmacıya göre, bu değerlere, genel ve özel yöntemlerle ulaşılabilir. Genel yöntem olarak, her derste, tartışma yöntemi kullanılabilir. Özel yöntem olarak da bu değerler, derslerin muhtevaları arasına girebilir. Bunu, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin, ezber yerine, yaşamaya dayanarak öğretilmesi de sağlayabilir. Ayrıca, Sosyoloji ve Felsefe gibi dersler de buna yardımcı olabilir. Şunu da belirtelim ki, böyle bir eğitim için okullar da yeterli değildir. İleri gitmiş ülkelerde bile demokratik eğitim için milyarlarca liralık harcamalar yapılıyor.

Daha sonra, konuşmacı Prof. Dr. Ergun Özbudun, bu amaçla kurulmuş vakıflar da bulunduğunu söyledi. Çankaya'da Ahmet Rasim Sokak, No : 27'de faaliyet gösteren vakfın, cumartesi günleri saat 14'te demokratik eğitim konusunda konferanslar düzenlediğini ve üç ayda bir de bir bülten yayımladığını belirtti.

Konuşmacı Dr. Hıfzı Topuz da demokrasi tanımının bugün, artık, insan haklarına saygı anlamına geldiğini belirtti. Buna, her alanda hoşgörü, çoğulculuk, sosyal devlet ve sosyal adalet; söz, anlatım, basın, iletişim hakkı gibi hususların eklendiğini söyledi ve bunlara, tarihten ve günümüzden örnekler verdi. Demokrasi için, özellikle, iletişim araçlarında bir tekelleşmenin olmaması gerektiğine işaret etti ve devlete ait olan radyo ve televizyonun özerk olmasının önemi üzerinde durdu.

Konuşmacı Prof. Dr. Leyla Küçükahmet de "Demokratik Öğretmen" konusunda üniversite öğrencilerine yazdırdığı bir kompozisyon üzerinde yaptığı bir incelemede, öğretmen davranışlarıyla "demokratikleşme" arasında bir ilişki bulunduğunun ortaya çıktığını açıkladı.

Konuşmacı Prof. Dr. Mehmet Gürkaynak, demokrasiyi, ulusa ve insanlığa yönelik bir örgütlenme sorunu olarak gördüğünü belirtti. Demokratik kişiliğin, günlük ilişkileri içerdiğinden söz etti. Ona göre, bunlar şunlardır:

a. Demokratik katılım: Oy verme dışında, grubu etkilemek için, aktif bir katılımda bulunma. Bu, uygulama ile kazanılan bir beceridir.

b. Başkaları ile iş birliği yapabilme: Bu da bir beceridir. Bizde hem toplum, hem de eğitim sistemi buna fazla yatkın değildir.

c. Ortak karar verme: Bu beceri, demokratik işleyişin önemli bir belirtisidir. Demokraside sadece karışı çıkma değil, uzlaşmaya gidebilme esastır. Bu da oturup karşılıklı konuşma ile, müzakere ile olur. Demokrasi,

yalnızca etkilemeyi değil, etkilenmeyi de içerir. Bu da kültür dokusundaki şartlara bağlıdır. Demokrasinin en temelli yöntemi "müzakere" dir. Biz, buna pek alışık değiliz. Anlaşmazlıklar karışısında hemen ber hakeme başvururuz. Oysa, müzakerecilik bir sanat ve bilim haline gelmiştir.

Böyle bir eğitim, derslerde , bugün üniversite eğitimi ile bile verilemiyor. Bu da okulda "ders dışı faaliyetler" i gündeme getirir. Derslerde ve ders dışı çalışmalarda grup faaliyetlerine yer ve önem verilmelidir. Bu çalışma, siyasetle ilgili olmayabilir. Kültürümüzün dokusuna uygun bir demokratikleşme uygulanmalıdır.

Konuşmacı Prof. Dr. Mine Tan da demokratik eğitimle ilgili olarak ailenin rolü üzerindeki olumlu ve olumsuz görüşleri anlattı. Sonunda, baskı ile, zorla demokratikleşme olamayacağını belirtti. Eğitim sisteminin kendiliğinden bir ahlâk kuralı üretemeyeceği, ancak üretilenleri pekiştirebileceği üzerinde durdu. Ona göre, aile, sağladığı duygusal bağlarla çocuğun toplumsallaşmasına daha çok yardım edecektir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü son sınıf öğrencisi Oya Yerin de eğitim sistemimizde demokrasinin yeri olmadığını anlattı. Ona göre, eğitim uygulamalarımız demokrasiden yoksun: Okullarda araştırma yerine ezbercilik egemen. Kişilik geliştirici bir ortam yok. Öğrencilerde sorumluluk geliştirme ve kendilerini ispatlama imkânları yok. Genellikle yöneticiler bu görüşlere kapalı. Rehberlik ve danışma hizmetleri yok.

Prof. Dr. Cahit Tanyol da "Demokrasi ve Laik Eğitim" konusu üzerinde durdu. Ona göre, laik eğitim ile demokrasi arasında ilişki vardır. Her ikisi de kişiye yöneliktir. Batı'da lakiklik hümanizme dayanır. Hümanizmde laiklik vardır. Descarte, "Düşünüyorum, öyleyse varım." demiştir. Bu görüş, insan varlığının düşündüğü gerçeğini getirdi. Din ve vicdan özgürlüğü, demokrasinin şartlarından sayılmaz. Din özgürlüğü başka, vicdan özgürlüğü başkadır. Din özgürlüğü ibadet özgürlüğüdür. Bu, bizde zaten vardır. Vicdan ise ahlâkla ilgili ve onunla bağlantılıdır. Bunun için vicdan özgürlüğü olamaz. Vicdan, hareketlere "iyi" ya da "kötü" damgasının vurulmasına yardım eder. Demokrasi maskesi altında din ve vicdan özgürlüğü yaratılamaz. Ortaçağ'da itaatlı, inançlı, kendi gücü ve Allah'ın yardımı ile bir şeyler üreten insanlar yetiştirmek esastı. Rönesanstan sonra, teknoloji başa geçti. Çağımızıda ise, her şey teknoloji ile oluyor. Teknoloji, âdeta liderimiz oldu. Bunun da özelliği "laik" oluşudur. Teknik, geldiği yerden çıkmaz.

Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, "Demokrasi Eğitiminde Kitle İletişim Araçlarının Yeri" üzerinde durdu. O demokratik rejimin yalnız bir seçim rejimi değil, daha çok bir özgürlükler rejimi olduğunu söyledi. Bu özgürlükler de siyasal iktidardakilerden farklı düşünebilme özgürlüğüdür. Ona göre, demokrasi, bir dengeler rejimidir. Bunda, kişi, kendi düşüncelerinin karşıtı olan görüşlere tahammül edebilmelidir. Sağlıklı ve uzun ömür-

lü bir demokrasi için hoşgörü ve uzlaşma şarttır. Ağır eleştiri ve suçlanmanın olduğu yerde demokrasi gelişemez.

Prof. Kışlalı, konuşmasında daha sonra şunları belirtti: Demokratik düşüncenin temelinde "doğru"nun tek olmadığı hakkında bir görüş vardır. Bunu, bilimsel anlamda söylemiyorum. Doğru, şartlardan şartlara, kişiden kişiye değişir. Bu anlayışa göre, yanlış, doğrunun tersi değil; eksik bir doğrudur. Demokrasi, seçkinlerin değil, sıradan insanların bir rejimidir. Bu çerçevede, demokrasi eğitimi, demokratik ortamlarda gelişir.

Daha sonra, konuşmacı, önerisini dört noktada topladı:

1. Aileye yönelik öneriler: Demokratik eğitim, radyo, televizyon ve video gibi kitle iletişim araçları ile gerçekleştirilebilir.

2. Okula yönelik öneriler: Derslerde tartışma yöntemi, hoşgörü ile uygulanmalıdır. Ayrıca, okulda münazaralar, açık oturumlar yapılmalıdır; ders dışı faaliyetlere yer verilmelidir. Üniversite sistemimizde bunlar yoktur.

3. İş yerlerine yönelik öneriler: İş yerlerinde de müzakere ve tartışma yöntemlerine yer ve önem verilmelidir.

4. Tek yönlü ve katı yayınlardan kaçınmaya yönelik öneriler: Bu, daha çok, basın ve yayınla ilgilidir. Basın ve yayın tekelleşmemelidir. Çünkü, bu, demokratik kültürün gelişmesini engeller. Çeşitli yayın araçlarından her kesim sesini duyurabilmelidir.

Eğitimci Dr. Ferhan Oğuzkan da demokrasinin gelişmesinde eğitim sistemine düşen ödevlerden söz etti. Örgün ve yaygın eğitimde görev alan kimseler ki bunlar, öğretmen, yönetici, uzman ve deneticilerdir. aile eğitimi üzerine, ilk gerçek demokrasi eğitimi uygulayabilirler. Zaten bu, eğitimin amaçları arasında vardır.

Yapılan araştırmalara göre, otoriter öğretmenin grubunda bulunan kimseler, bir süre sessiz kaldıktan sonra, çalışmaya geçiyorlar. "Adam-sendeci bir öğretmenin grubundaki kimseler de-aşağı yukarı-aynı davranışı gösteriyorlar. Oysa, demokrat öğretmenini grubundakiler, daha samimi ve daha demokrat bir kişilik geliştiriyorlar.

Atatürkçülük demokrasiye dayanır. Halkçılık, demokrasi için esastır. Konuşmacı, öğretmenlerin demokratik kavramları kazanmaları için şu önerilerin alınmasını önermiştir:

1. Üniversitelerde ders programları yeniden gözden geçirilmeli, derslerin amaç ve yöntemlerinde, demokrasininin gereklerine göre değişiklik yapılmalıdır. Derslerde uygulanan öğretim yöntemleri de öğrencileri soru sormaya teşvik edecek şekilde olmalıdır.

2. Ders saatlerinde azaltmalar yaparak, kalan boş zamanlarda ders dış faaliyetlere yer vermek gerekir.

3. Öğrencilerin okul yönetimine katılmaları sağlanmalıdır.

4. Öğretimde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri daima dikkate alın-

malıdır.

5. Okullarda öğrencilerin ders dışı faaliyetlere ve kültürel nitelikteki çalışmalara bizzat katılmaları sağlanmalıdır.

6. Öğrenci-öğretmen, yahut öğretim üyesi diyalogu başlatılmalıdır.

7. Yukardaki hususlara öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlarda daha çok önem verilmelidir.

8. Ders araç ve gereçleri ile okul kitapları, demokrasi eğitimine hizmet edecek şekilde hazırlanmalıdır. Okullarda çok kitap sistemi, bu bakımdan, çok yararlıdır. Bugün, yüksek okullarda, çok kitaptan vazgeçtik, tek kitap bile okutulmuyor. Öğretmenini 15-20 sayfalık teksirleriyle yetiniyor. Buralarda değişik görüşler tartışılmıyor.

9. Okullarda derslerin öğretiminde proje, problem çözme, grup çalışması vb. yöntemlere yer verilmelidir. Öğrenci araştırmaya yönlendirilmelidir. Takrir yöntemi asgariye indirilmelidir.

10. Öğretimde hayatla ilişki kurulmalıdır. Bu amaçla, sınıfa gazete ve dergi girmelidir. Bunlar sınıfta, ders konusu ile ilgili olarak, incelemeye tâbi tutulmalıdır. Bunlar üzerinde tartışma yapılmalıdır.

11. Okul yönetimi demokratikleştirilmelidir.

12. Okula, okul-aile birliğinin katkısı sağlanmalıdır.

13. Her dereceli okullarımızda, özellikle de, öğretmen yetiştiren oku ve kurumlarımızda eğitsel kol çalışmalarının önemi üzerinde durulmalı ve okulun bütün öğrencilerini bu çalışmalara bizzat katılmaları sağlanmalıdır. Öğrenciler, bu kollarında değişik roller almalı.

14. Yaz kurslarında öğretmenler, kendi branşlarında bilgi ve tecrübe kazanırken, onlara, aynı zamanda, demokratik eğitimle ilgili bilgi ve yaşantılar da kazandırılmalıdır. Bu amaçla, bazı öğretmenler yurt dışına da gönderilmelidir. Her kursta-matematik kursunda bile bu konuda bilgi verilebilir.

Prof.Dr. Yahya Kemal Kaya, "Siyasal Yönetim Biçimleri" ve Demokrasi Eğitimi" konusunda açıklamalarda bulundu ve şu önerileri ileri sürdü:

1. Anayasadaki ilkelere uygun, demokratika görüşlü öğretmenler yetiştirilmelidir.

2. Bu ilkelere aykırı davranışta bulunan varsa, bunlar, pasif görevlere alınmalıdır.

3. Öğretmenlik ileri bir meslek haline getirilmelidir.

4. Öğretmen yetiştiren okulların özünde bir değişiklik yapılmadı. Bu okullarda, daha az dersten, daha öz bir öğretim yapılmalıdır.

5. Bütün okullarda, yaz aylarında yaygın eğitim yapılmalıdır.

6. Okul öncesi eğitimden itibaren, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri keşfedilmeye çalışılmalı ve bunlar, başarılı oldukları alanlara yönlendirilmelidir.

7. Üniversitelere alınacak imam-hatip lisesi mezunları, diğer meslek lisesi mezunları kadar olmalıdır. Yani, sayıları azaltılmalıdır.

8. Her düzeydeki okullarımızda katılımcı bir eğitim yapılmalıdır.

9. Ülkemizde okullarda sınıflar çok kalabalıktır. Bunun azaltılması yönünde tedbirler alınmalıdır. Ayrıca, okulların sayıları da çoğaltılmalıdır.

Prof.Dr. Sudi Bülbül de "Demokrasi Eğitiminde Yaygın Eğitim" konusu üzerinde durdu. Konuşmacı, söze, eğitimin bir "bütün" olduğunu belirterek başladı. Aile, okul, iş yeri ve yaygın eğitimin, birbirini tamamlayacağını belirtti. Ona göre, demokrasi eğitimi, ancak yetişkinlerin eğitimi ile gerçekleştirilebilir. Yetişkin nüfusu dışlayarak demokrasi eğitimi yapılamaz. Demokrasi eğitimi, nutukla değil demokratik yaşamlarla kazanılabilir. Demokrasi, bir karar verme sürecidir. Bu da ancak, dernek kurma, ve örgütlenme gibi kararlara katılma ile gerçekleştirilebilir. Okullar, ana-baba eğitimi yoluyla, aynı zamanda, yurttaşlara demokrasi eğitimini evde verebilir. Bunun için, okullar, bu konuda da sorumlu olmalıdırlar.

Görüldüğü üzere, demokrasinin eğitimle ilgili bulunan boyutları, ana çizgileriyle, bu toplantıda ortaya konmuş ve tartışılmıştır. Her oturumun sonunda, sunulan bildiriler üzerinde dinleyicilerin yönelttiği sorulara bildiri sahipleri tarafından cevaplar verilmiştir.

Toplantıda vurgulandığı üzere, demokrasi bir yaşam biçimidir. Bu nedenle, o, kitaplardan öğrenilemez. O da, ahlâk gibi, yaşayarak öğrenilebilir. Bunda okul ve iletişim araçlarının rolü ve etkisi büyüktür ve bu husus, toplantıda vurgulanmıştır. Bu nedenle, okul eğitimine, özellikle öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşların yöneticilerine, öğretim elemanlarına büyük görevler düşmektedir. Bu konuda yapılabilecek işler, yetkili eğitimciler tarafından dile getirilmiştir. Öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlardaki öğretim elemanları, demokratik tutum ve davranışlarıyla, yarının öğretmenlerine örnek olacaklar ve bu yolla yarının gençliğini ve insanının yetiştireceklerdir. O halde, konuşmacıların belirttiği, demokratik eğitimle ilgili tutum ve davranışlarla alınması gereken tedbirler, öncelikle eğitim sistemimizde uygulanmalıdır. Bunu, basın, yayın dahil, bütün iletişim araçlarının yönetici ve elemanlarının çabaları izlemelidir.

**ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA
YABANCI DİL EĞİTİMİ VE SORUNLARI
301 SAYFA 6.000.- TL.**